

SPOLEČNÉ PROHLÁŠENÍ ČESKÝCH A NĚMECKÝCH BISKUPŮ

U PŘÍLEŽITOSTI 50. VÝROČÍ KONCE 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

Padesát let uplynulo od 2. světové války. V dějinách obou našich národů představuje tato válka – s tím, co jí předcházelo a co po ní následovalo – do té doby neznámou míru bezpráví. Ona léta zavinila nejhlubší rozdvojení a odcizení na tisíc let trvající společné cestě Čechů a Němců. Více než čtyřicet let bránila „železná opona“ jakýmkoli setkáním a rozhovorům, které by mohly vybudovat nové mosty. Indoktrinace ideologií nenávisti a nesmiřitelnosti, o niž se komunistická vláda v Československu opírala, nedovolila uzrát myšlenku usmíření.

Po zhroucení komunistických systémů v Evropě vzrostla naděje, že bude možné se společně zhostit onoho břemene minulosti. V této historické hodině hlásala církev odpuštění a volala k pokání, aby tak pomohla hojit rány minulosti a šířit naději ve společnou pokojnou budoucnost. Kardinál František Tomášek podal německým sousedům ruku na usmířenou. Výměna dopisů biskupů obou zemí v březnu a září 1990 vyvodila ze zkušeností nedávné minulosti povinnost a schopnost obou našich církví přinést svůj díl k vybudování obnovené Evropy.

Předpokladem toho bylo přiznat selhání a vinu, jimiž se obtížili příslušníci obou národů, a které ještě kalí vztahy mezi Čechy a Němci. Němečtí biskupové připomínali zločiny, které byly německým jménem a Němci samými páčány „na českém národě pošlapáním jeho práva na sebeurčení, ohrožením jeho národní existence a útlakem“. Přihlásili se k odpovědnosti vzít za svá „břemena dějin, která musí nést celý náš národ“. Čeští biskupové „vyjádřili lítost nad vyhnáním Němců z jejich domovů aplikováním nespravedlivého principu kolektivního trestu“. Vyslovili vděčnost za pomoc, kterou v těžkých letech nesvobody poskytli křesťané v Německu církvi sousední země. Vyjádřili naději, že proces usmíření bude napříště pokračovat pomocí vzájemného poznávání, výměny zkušeností a spolupráce.

S radostí dnes můžeme konstatovat, že křesťané v obou zemích tento úmysl v průběhu posledních let realizovali mnoha konkrétními kroky. Poutě a bohoslužby sdružily lidi ve společném vyznání víry. Společně prožitý volný čas mladých lidí přispěl k tomu, že na obou stranách hranice začalo sílit vědomí sounáležitosti. Křesťané se setkávají ke společným úvahám o svých úkolech ve společnosti a v sousedství národů. To všechno napomáhá tomu, abychom si o sobě udělali nefalšovaný obraz, odbourali předsudky a překážky a dali růst vzájemnému porozumění a sblížení. Toto společné působení upevňuje kulturní, hospodářské a politické kontakty a dává jim význam přesahující rámec dne. Jsme za to velice vděční.

Stejně jako dříve však musíme upozorňovat na citelné překážky a těžkosti ve vztahu obou národů. Jde přitom právě tak o očekávání českých obětí nacistického bezprávního režimu, jako o očekávání vyhnaných sudetských Němců. Oba problémy mají své kořeny v týchž tenatech nacionalistického a totalitního ducha zla, a nelze je tedy od sebe oddělovat.

Nemůže být úlohou církve nabízet pro to právní, ekonomická a politická řešení. Avšak přísluší jí, aby poukazovala na ony základní principy, které musí být při takových řešeních v zájmu jedince i společnosti závazné.

Náprava křivd mezi lidmi různých národů je především duchovní proces. Revize všeho, co se událo před padesáti lety, je sotva možná. Náprava mezi Čechy a Němci znamená tedy v první řadě „připravenost odvrátit se vnitřně od starého nacionálního nepřátelství a pomáhat, aby byly zahojeny rány, které toto nepřátelství druhému způsobilo“ (arcibiskup Giovanni Coppa, apoštolský nuncius v Praze, na slavnosti 800. výročí kláštera v Teplé, září 1993).

Aby se to mohlo podařit, musí se změna smýšlení projevovat i skutky. K tomu došlo právě na církevní půdě mnoha různými způsoby. Je ovšem třeba, aby tento proces získal větší závaznost. Je proto na zodpovědných politicích obou zemí, aby se nevyhýbali společnému a konstruktivnímu projednávání sporných otázek, a aby z toho vyvozovali příslušné důsledky. Přitom musejí dojíti sluchu oprávněné požadavky všech zúčastněných stran. Jen taková řešení, která budou odpovídat společnému blahu obou států i Evropy, budou mít trvání. Musejí brát v úvahu meze dané každé lidské spravedlnosti, a proto nesmějí požadovat nic nespílitelného a dobře zvažovat následky pro všechny, jichž se to týká. Především se však nesmí přehlížet ta skutečnost, že „pouhými příkazy spravedlnosti nelze dosáhnout pokoje mezi lidmi..., pokud mezi nimi nezapustí kořeny láska“ (Tomáš Akvinský, Summa contra gentiles 3, 130).

Vynucené přesídlení a vyhnání je bezpráví, ať k němu došlo či ještě dochází kdekoli. Postihlo mnoho Čechů během německé okupace a postihlo sudetské Němce po skončení 2. světové války. Ani dnes nesmí nikdo vyhlásit takový násilný prostředek za právo. Práva národnostních menšin a skupin obyvatel je třeba chránit lépe, aby bylo možné v budoucnu uchovat mír uvnitř států i mezi členy státních společenství.

Češi, Němci a Židé utvářeli společně kulturu a dějiny Čech, Moravy a Slezska. A byl to až zhoubný nacionalismus a ideologie našeho století, co ke škodě všech toto spoluzití nejdříve nahlodalo a nakonec zničilo. Teprve ztráta této mnohotvárnosti nám dává tušit rozměr jejího bohatství.

Cesta církve v Čechách, na Moravě a ve Slezsku vykazuje velké postavy, které ctíme jako společné vzory naší víry: za ostatní jmenujme knížete Václava, Vojtěcha, Anežku Českou, Jana Nepomuckého, Jana Nepomuka Neumanna, Klementa Maria Hofbauera a Jana Sarkandra. Právě proto, že jsme si vědomi společné historie naší víry a církve, považujeme za důležitý závazek zajišťovat duchovní vedení v mateřském jazyce jak pro Němce žijící v českých zemích, tak pro Čechy žijící v Německu.

Tak jako má církev podíl na životě obou národů a z jejich setkávání mohla čerpat mnohonásobné obohacení, tak její společenství přesahuje prostorové sousedství a kulturní spřízněnost. Církev je především Božím lidem, který byl vyvolen ze všech národů. Tím je pak dán také její úkol, aby s důvěrou v Boží pomoc působila jako znamení a nástroj jednoty a míru mezi všemi národy. Všechno to dobré, čemu může dát církev ve spoluzití našich národů vyrůst, může učinit pouze na základě víry a lásky, které se projevují ve skutcích a pravdě srdce.

Církev obou zemí tedy musí stále zkoumat samu sebe, vykonává-li tuto službu. K tomu je především třeba odvážně a ve vzájemné úctě a lásce usilovat o pravdivost našeho společného svědectví.

V tomto duchu by také měly pokračovat kontakty a mnohotvárná setkání křesťanů obou našich zemí. Naplňuje nás radostí, že si právě sousední diecéze uvědomují onu staletí trvající sounáležitost. Jestliže sudetští Němci ve své staré vlasti posilují viditelným vyznáním Ježíše Krista křesťany, kteří žijí často v prostředí dlouhými předchozími lety odkřesťanštěním, je to svědectví víry, které ukazuje do budoucna. Sousedství v pohraničních oblastech s sebou přináší řadu konkrétních těžkostí. Je pro církve zvlášť významnou výzvou, aby právě zde dala znamení porozumění a pokoje.

Usmíření není úkolem, který by se týkal pouze sudetských Němců a Čechů či lidí v pohraničních oblastech. Je na Němcích a Čechích jako celku, aby ve sjednocující se Evropě dali příklad skutečně dobrého porozumění. Naše vzájemné poznávání musíme ještě více prohloubit a rozhojnit v celé šíři našich společenství, aby ve spolupráci s našimi sousedy v Evropě mohla dál pokračovat cesta k opravdové jednotě našeho kontinentu.

Padesát let po skončení války se hlásíme k odpovědnosti za budoucnost našich národů. Bylo by bláhové slavnostně vzpomínat na ukončení války, aniž bychom se současně zřekli ducha egoismu a nenávisti mezi lidmi a národy, ducha, který válku vyvolal. Svoboda Božích dětí, darovaná nám v Kristu, nám dává sílu vymanit se z ochromujícího břemene bezpráví a odvety, nedůvěry a ospravedlňování sebe. Odvaha odpouštět nám pomůže nalézt sílu k solidárnímu jednání vůči sobě navzájem. Bůh nás křesťany dnes vyzývá, abychom se oběma našim národům stali příkladem k usmíření.

Praha – Münster 9.3.1995

biskup Karl Lehmann
předseda
Německé biskupské konference

kardinál Miloslav Vlk
předseda
České biskupské konference